

Секція 5. Соціальна педагогіка

ВПЛИВ СЕРЕДОВИЩА ВЕЛИКОГО МІСТА НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Вольнова Л.М.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Інститут соціальної роботи та управління,
доцент кафедри галузевої психології та психології управління,
кандидат педагогічних наук, доцент

У ХХІ столітті місцем проживання значної (а у деяких країнах і переважної) частини людей стало місто – система більшою мірою штучна, ніж природна. Багато молодих людей їдуть до великого міста на навчання чи у пошуках роботи і, як результат, потрапляють у постійне полі взаємодії зі специфічним урбанізованим соціокультурним середовищем. Це, безперечно, зумовлює у них особливий емоційний фон, формує певний досвід поведінки, визначає характер соціалізації.

Зазначимо, що вплив соціокультурного середовища та реакції на різні його об'єкти вивчалися багатьма дослідниками. Так, у сучасній соціологічній теорії активно розвиваються культуроорієнтовані стратегії осмислення всього соціуму (Ш. Айзенштадт, Дж. Александер, Л. Іонін, С. Лапін та ін.) – з одного боку, а з іншого, значну традицію має і проблематика соціального, символічного, фізичного просторів (П. Бурдьє, Л. Каганський, А. Лефевр, Е. Соджі та ін.). На теренах України дослідження міста із соціально-педагогічної та психологічної точок зору проводять такі вчені, як С. Іванов, Ю. Загородній, Л. Кандрашова, Л. Овчиннікова, О. Попов, О. Попова, І. Посохов, Л. Сокур'янська, А. Шевчук, Я. Шевчук та ін. Ними закладені традиції соціокультурного підходу до міського середовища. Однак питання взаємного впливу міського середовища і студентства у процесі соціалізації вказані дослідники не вивчали окремо, що і зумовило вибір проблеми та

формулювання *мети* нашого дослідження: розкриття специфічного впливу соціокультурного середовища великого міста на студентську молодь.

Насамперед, слід зазначити, що кожне соціокультурне середовище, в тому числі й міське, має свою специфіку: особливості способу життя, умов праці, побуту; соціально-демографічну та професійну структури населення; норми поведінки й форми спілкування жителів; можливості культурних і освітніх установ. Саме тому молоді люди, котрі приїжджають до великого міста на навчання, постають перед необхідністю оволодіння новими нормами, цінностями, уявленнями, правилами, розпорядженнями, обмеженнями, які відразу охоплюють і регламентують практично всі сторони їхнього життя.

Спробуємо проаналізувати, які ж особливості великого міста і яким чином вони впливають на особистість студента. Так у попередніх наших дослідженнях [1; 2], ми виявили низку позитивних характеристик міського середовища, які сприяють конструктивній соціалізації студентської молоді. Зокрема, нами було встановлено, що, по-перше, місто надає студенту величезні можливості вибору. Воно є епіцентром політичних, економічних, соціальних, культурних подій; у ньому зосереджені культурно-просвітницькі, комерційні та інформаційні організації, що робить його своєрідним «вузлом» інформації та інформаційним полем. Велике місто пропонує «хорошу нагоду» для самовизначення у всіх сферах (освітній, професійній, міжособистісній тощо). З цього приводу В. Суртаєв [6], наприклад, вказує, що велике місто дає шанс молодим людям реалізувати себе у будь-якому виді дозвілля. Згідно із результатами досліджень ученого, показники таких форм проведення дозвілля, як відвідування театрів, виставок, музеїв, концертів більш високі у студентів, які приїхали з малих міст чи сільської місцевості.

По-друге, в місті студент взаємодіє і спілкується з великою кількістю реальних партнерів, а також має значні можливості для пошуку потенційних компаньйонів, приятелів, друзів, коханих. По-третє, доволі тісне територіальне сусідство представників різних соціальних і професійних верств призводять до того, що студент не тільки бачить і знає різні стилі життя й ціннісні

устремління, але й має змогу «примірювати» їх на себе. Фактично він може одночасно брати участь мовби в декількох «соціальних світах».

Водночас, незважаючи на значний потенціал великого міста, який створює широкі можливості для самореалізації молодих людей, існує і низка проблем, які виникають, насамперед, в іногородніх студентів при приїзді до великого міста. Так, К. Карбаїнова зауважує, що «першокурсники, які приїжджають у місто із села, знаходяться перший час у стані культурного шоку» [4, 4]. Він супроводиться тривогою, яку викликає втрата звичних форм соціального спілкування. Окрім того, дослідниця вказує, що труднощі адаптації тим більше торкаються студента, чим гостріше він відчуває відмінності своїх соціально-культурних навичок від норм міського середовища. В. Давидов також з цього приводу зазначає, що студент, приїжджаючи з маленького міста чи села, помічає, що у великому місті «люди взагалі нікого не знають, ніким не цікавляться, живуть кожний сам по собі» [3, 1]. Такі стратегії поведінки не характерні для сільської місцевості, а тому у приїжджих молодих людей почуття самотності, дратівливості, відкинутості загострені.

Значною мірою ускладнюють процес соціалізації студентів, особливо першокурсників, і матеріальні характеристики великих міст. Так, на думку К. Карбаїнової, одне із перших завдань, яке стоїть перед студентами – навчитися орієнтуватися в місті [4, 6]. Багато найменувань маршрутів, великі відстані та «страшна статистика» дорожніх подій лякають колишніх жителів малонаселених міст і сіл, заважаючи прискоренню процесу їх адаптації.

А. Шевчук та Я. Шевчук особливу увагу надають впливу транспорту великого міста на студентів [7, 403-405]. Дослідники наголошують, що будь-який транспортний засіб пов'язаний із негативним впливом на здоров'я у зв'язку зі скупченням людей, вібрацією таких засобів, стресовими ситуаціями в них, а також зниженням внаслідок названих та інших факторів розумової працездатності студентів. У процесі дослідження учені доводять, що вікна аудиторій, лабораторних кімнат та інших навчальних приміщень, в яких навчаються студенти, виходять на пожвавлені транспортні магістралі, вулиці чи

вулички, а тому підвищений шумовий фон не дає можливості молодим людям повноцінно сприймати навчальний матеріал. Як наслідок – у них можуть виникати відчуття неспокою, підвищеної психічної тривожності тощо. Щодо опосередкованого негативного впливу транспорту великого міста на студентів, то він проявляється як перевтома після їзди з місця проживання до місця навчання в переповнених транспортних засобах. Наслідками перевтоми є порушення сну, неможливість відновлення працездатності наступного дня, зниження імунітету, підвищення нервово-емоційної збудливості.

Разом із тим, вивчаючи специфіку впливів міського середовища на студентів, слід зазначити, що число молодих людей, які прагнуть не лише навчатися у великому місті, а й залишитися там, не лише не скорочується, а й постійно зростає. А це значить, що стресові впливи великого міста ними ігноруються або певним чином нейтралізуються. Вивчаючи можливості зниження або й усунення таких негативних наслідків деякі дослідники прийшли до висновку, що існує суттєвий зв'язок між загальним ставленням до міста (урбанофілією) й образом та ідеологічними формами топологічної ідентифікації. Вперше це положення було обґрунтовано М.-Л. Фелоннеау [8], а в останні роки розвинуто українською дослідницею Л. Орищин [5]. Отже, коли людина є активним мешканцем свого міста, залученим у його справи і потреби, то вона сприймає своє місто більш позитивно. Водночас мешканець, який не любить міста, в якому проживає, більше схильний до загостреного сприйняття явищ довкілля, які спричиняють стрес, оцінює міський безлад (міські стресори) в загостреній шкалі, суб'єктивно збільшуючи їхню інтенсивність. Тобто все залежить від нашого ставлення, від того, наскільки ми залучені в справи нашого міста.

Таким чином, аналізуючи та узагальнюючи вплив середовища великого міста на соціалізацію студентів доцільно в подальшому звернути особливу увагу на вивчення потенціалу великого міста задля реалізації студентських мрій та розробку на цій основі проектів спільного перетворення найближчого

життєвого простору, активної участі студентів у житті міста як творців, а не лише пасивних споживачів.

Список використаних джерел

1. Вольнова Л.М. Особливості середовища великого міста як чинника соціалізації / десоціалізації сучасної молоді / Л.М. Вольнова // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2011. – №3-4. – С.23-31.

2. Вольнова Л. М. Психологічні особливості великого міста як чинника соціалізації / Л. М. Вольнова // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конфер. [«Соціалізація особистості і суспільні трансформації : механізми взаємовпливу та вияви»], (Чернівці, 14-15 травня 2009 р.). – Чернівці : Книга – XXI, 2009. – С. 43-47.

3. Давыдов В. Н. Этнокультурная аутентичность: проблема самопрезентации молодежи из числа коренных малочисленных народов Севера в большом городе [Электронный ресурс] / В. Н. Давыдов // Онлайн библиотека «Наука и философия». – Режим доступа к ресурсу : http://tomb-raider6.narod.ru/lib/kk/kultura_i_mentalitet_naselenija_s/jetnokulturnaja_autentichnost_pro.html (дата обращения 27.01.2013)

4. Карбаинова К. Адаптации сельских студентов к условиям жизни в городе: научная работа [Электронный ресурс] / Ксения Андреевна Карбаинова // «ПрофиСтарт» Республика Бурятия, 2009. – 12 с. – Режим доступа к ресурсу : <http://www.profistart.ru/ps/blog/2279.html> (дата обращения 27.01.2013)

5. Орищин Л. Стрес міського довкілля і його різновиди / Лідія Орищин // Вісник Львів. ун-т. Серія. Філософські науки. – 2009. – Вип.12. – С. 260-268.

6. Суртаев В. Я. Основные направления самореализации молодёжи в условиях досуговой деятельности / В. Я. Суртаев. – СПб., 1992. – 182 с.

7. Шевчук Я. В. Вплив транспорту великого міста на розумову працездатність студентів / Я. В. Шевчук, А. В. Шевчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2010. – Вип. IV (40). Економічні науки. – С. 403-406.

8. Félonneau M. Love and loathing of the city: Urbanophilia and urbanophobia, topological identity and perceived incivilities / Marie-Line Félonneau // Journal of Environmental Psychology. – JENVIRON PSYCHOL. – 2004. – vol. 24, no. 1. – P. 43-52.